

Tisdagen den
3 april 1979

Tisdagen den 3 april

Kl. 15.00

§ 1 Justerades protokollet för den 26 mars.

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:159 om spänningen i planerade kraftledningar

Statsrådet CARL THAM:

Herr talman! Interpellation nr 1978/79:159 om spänningen i planerade kraftledningar har jag på grund av tidsbrist inte kunnat svara på inom föreskriven tid. Enligt överenskommelse med interpellanten, Pär Granstedt, kommer svar att lämnas den 7 maj.

§ 3 Om ökad jämställdhet i arbetsgivarverkets personalpolitiska delegation

Statsrådet MARIANNE WAHLBERG erhöll ordet för att besvara *Bonnie Bernströms* (fp) den 21 mars anmälda fråga, 1978/79:447, och anförde:

Herr talman! Bonnie Bernström har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att öka jämställdheten i statens arbetsgivarverks personalpolitiska delegation.

Det ankommer på statens arbetsgivarverk att tillsätta de rådgivande organ som verket anser sig behöva för att få en bred förankring hos de myndigheter som verket skall företräda. Urvalet av de personer som skall medverka i olika organ görs dock av resp. myndighet.

Utgångspunkten för myndigheterna vid nominering av representanter till den personalpolitiska delegationen var att föreslå den som inom vissa större myndigheter på chefsnivå är ansvarig för personalfrågorna. Konsekvensen har blivit att enbart män ingår i delegationen. Det är självfallet beklagligt, eftersom det tyvärr återspeglar den jämställdhetssituation vi fortfarande har inom statsförvaltningen i dag. Det är i första hand män som har de högre tjänsterna. Det visar tydligt att det finns skäl till fortsatta ansträngningar i jämställdhetsarbetet, och jag vill passa på att omnämna att arbetsgivarverket har inrättat ytterligare en delegation som särskilt skall behandla jämställdhetsfrågorna inom statsförvaltningen. Genom denna delegation, som består av fyra kvinnor och fyra män, förutsätts jämställdhetsfrågorna få en allsidig bevakning inom hela arbetsgivarverkets arbetsområde.

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om ökad jäm-
ställdhet i arbets-
givarverkets perso-
nalpolitiska dele-
gation*

Tisdagen den
3 april 1979

*Om ökad jäm-
ställdhet i arbets-
givarverkets perso-
nalpolitiska dele-
gation*

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det är en ganska trist del av jämställdhetsarbetet att räkna kvinnor och män i olika styrelser, nämnder osv. Och jag hoppas den dag kommer då det är oväsentligt att räkna dem och det är självklart att både kvinnor och män har inflytande på samhällsutvecklingen. Men än så länge har vi inte kommit därhän. Av det skälet har jag reagerat över att arbetsgivarverkets personalpolitiska delegation har tillsatts med 21 personer – samtliga män.

Enligt uppgift har arbetsgivarverket strävat efter att få en så allsidig sammansättning som möjligt. Den strävan till allsidighet har nu inte varit särskilt framgångsrik på jämställdhetssidan. Arbetsgivarverket har gett de utvalda myndigheternas chefer direktiv om att man som ledamöter helst önskade administrativa chefer eller personalchefer. Verkscheferna har därefter underrättat arbetsgivarverket om vilka personer man valt. Om det nu är så att det inte finns en enda kvinna som är administrativ chef eller personalchef inom de berörda myndigheterna har man genom sitt förslag på lämpliga personer könsdiskriminerat.

På allt fler områden reagerar vi mot urvalssystem som är könsdiskriminerande. Ett exempel är föreningserfarenhet som merit vid intagning till högskolan. Varför reagerar man då inte inom arbetsgivarverket? Det behöver inte heller vara så att en administrativ chef eller personalchef är bäst skickad att utföra uppdraget inom den personalpolitiska delegationen.

I Norge tillämpar man, om jag inte är fel underrättad, i olika sammanhang en princip att två representanter skall föreslås till olika styrelser, och dessa representanter skall vara en man och en kvinna – sedan må de vara administrativa chefer, men detta är icke primärt grunden. Jag vill därför fråga statsrådet om hon är beredd att föreslå en sådan regel här i Sverige och om statsrådet anser att arbetsgivarverket har en könsdiskriminerande urvalsprincip.

Statsrådet MARIANNE WAHLBERG:

Herr talman! För att ta den sista frågan först anser jag självfallet inte att arbetsgivarverket har haft en avsiktligt könsdiskriminerande utgångspunkt för tillsättningen av sin delegation.

Vad gäller ett förfarande där man på ett eller annat sätt förordnar eller lagstiftar om att organisationer eller myndigheter i tillsättningsärenden alltid skall föreslå två personer, en man och en kvinna, är jag inte beredd att förorda ett sådant system. Jag anser nämligen att detta medför en styrning från den tillsättande myndighetens, i vissa fall regeringens, sida. Den styrande effekten skulle innebära att myndigheten otillbörligt lade sig i andra myndigheters och organisationers rätt att själva bestämma i tillsättningsärenden. Vi menar att i stället arbetet på att föra ut jämställdheten som en viktig del i allt arbete inom myndigheterna skall bära frukt.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Men om man inom arbetsgivarverket har ett sådant urvalssystem att det, som man i det här fallet bevisligen redan från början måste ha vetat, bara är män som kan komma i fråga, då måste man faktiskt också erkänna att man har ett könsdiskriminerande system.

Det är möjligt att statsrådet inte kan förorda ett system där man föreslår två personer, en man och en kvinna, men det skulle vara angeläget att få veta om statsrådet tycker att detta vore ett bra system för arbetsgivarverket. Den styrning som statsrådet talade om finns ju redan nu i och med att verket såsom i det här fallet föreslagit att personalchefen eller den administrativa chefen skall ingå i delegationen.

Statsrådet MARIANNE WAHLBERG:

Herr talman! Jag tycker att detta är en bra princip att tänka på för alla som är ansvariga för sammansättningen av olika organisationer och myndigheter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om kreditgarantin till Östbergs Fabriks AB i Alfta

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Rolf Dahlbergs* (m) den 22 mars anmälda fråga, 1978/79:450, och anförde:

Herr talman! Rolf Dahlberg har frågat mig när jag ämnar ge besked om kreditgarantin till Östbergs Fabriks AB (ÖSA) i Alfta. Han har också frågat mig om statens förvärv av Kockums Industri AB påverkar handläggningen och bedömningen av detta ärende.

Efter samråd med statsrådet Wirtén vill jag framhålla följande.

Den 31 januari i år förklarades i ett pressmeddelande från industridepartementet att regeringen var beredd att positivt pröva ÖSA:s ansökan om lånegaranti under vissa förutsättningar. Dessa förutsättningar var att riksdagen godkände av regeringen begärd ökning av ramen för industrigarantilån och att Volvo BM och ÖSA, som hade ingått ett preliminärt avtal om samarbete, kunde presentera samarbetsformer som omfattade även Kockums Industri AB och som i möjligaste mån beaktade regionala och sysselsättningsmässiga krav. Den första av dessa förutsättningar är numera uppfylld. Vad gäller den andra förutsättningen pågår diskussioner om hur de tre företagens tillverkning av skogsbruksmaskiner lämpligen skall bedrivas och om den framtida kapaciteten för branschen m. m. När resultatet av dessa diskussioner föreligger kan frågan om industrigarantilån till ÖSA övervägas.

Statsföretag, som kommer att bli moderbolag för Kockums Industri, har av naturliga skäl behövt viss tid för att sätta sig in i förhållandena i sitt nya dotterbolag innan man har kunnat diskutera samarbete med Volvo BM och ÖSA. Statens förvärv av Kockums Industri har därmed indirekt kommit att förlänga tiden för handläggning av ÖSA:s ansökan. Huruvida förvärvet

Nr 119

Tisdagen den
3 april 1979

*Om kreditgarantin
till Östbergs Fa-
briks AB i Alfta*

Tisdagen den
3 april 1979

*Om kreditgarantin
till Östbergs Fa-
briks AB i Alfta*

påverkar bedömningen av ansökan är svårt att säga innan den är slutgiltigt behandlad.

Rolf Dahlberg hävdar att ytterligare dröjsmål med beslutet om industrigaranti till ÖSA kan vara ett hot mot hela företagets existens. Jag delar inte denna bedömning. Att tillverkning i Alfta skall behållas som en viktig del av skogsbruksmaskinindustrin råder det enighet om i de pågående strukturdiskussionerna.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga.

Så sent som i förra veckan hade vi en lång interpellationsdebatt här i kammaren om sysselsättningssituationen i Gävleborgs län. Jag behöver därför inte närmare gå in på den saken nu, men jag konstaterar att skogsmaskinbranschen har en stor inverkan på sysselsättningen i Voxnadalens och i Söderhamnsregionen, där vi finner två av de tre största företagen i branschen i Sverige.

Den 9 november i fjol besvarade industriministern två frågor om just skogsmaskinbranschen, närmare bestämt om ÖSA i Alfta och Kockums Industri AB i Söderhamn. Frågeställarna framhöll att det är viktigt att vidta snara åtgärder för att man skall kunna klara situationen. Industriministern redogjorde först för hur man på departementet sysslar med de här frågorna. Han nämnde därvid att en utredningsman, som förre industriministern Nils Åsling hade tillsatt, hade i uppdrag att för departementets räkning utföra utredningar i ärendet. Om brådskan sade industriministern enligt riksdagens protokoll: "Jag har nyligen haft ett samtal med bankdirektör Callans för att förvissa mig om att han är i full gång med uppgiften. Det är en intrikat men också en brådskande uppgift."

Det var alltså vad industriministern yttrade. Frågeställarna begärde också en snabb behandling. Nu kan man emellertid konstatera att det har förflutit i det närmaste fem månader sedan den debatten fördes, men något beslut om Östbergs Fabriks AB:s i Alfta framtid har ännu inte fattats, vilket jag beklagar.

Industriministern säger nu i svaret att det har ställts vissa krav för att man skall kunna ge den här kreditgarantin. Det första kravet är uppfyllt, och riksdagen har alltså ställt medel till förfogande.

Det andra gäller samarbetet med Kockums. Det är en sak som jag har mycket svårt att förstå. När nu ÖSA och Volvo BM har ingått ett samarbetsavtal borde det väl räcka. Kockums kunde stå utanför och konkurrera på lika villkor med de två andra företagen.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Låt mig först konstatera, att även om det har gått några månader, har det under den tiden inte inträffat några försämringar i förutsättningarna för ÖSA. Däremot har den förändringen skett att Kockums förvärvats av staten och på ett mera direkt sätt kommit in i bilden. Det man

nu strävar efter – även med stöd av en ganska enhällig uppfattning på fackligt håll och bland användarna av skogsmaskiner – är att söka nå en lösning som är till gagn för alla de tre företagen, främst för det i Söderhamn, alltså i herr Dahlbergs egen provins, lokaliserade Kockumsföretaget. Enligt mångas, inte minst användarnas, uppfattning finns det ett behov av att strukturera den mycket rikliga floran av olika typer och varianter av skogsbruksmaskiner. Jag vill också erinra om att alla är överens om att det finns både överlager och en besvärande överkapacitet i landet när det gäller just skogsbruksmaskiner, vilket kräver sammanfattande och strukturella grepp. Jag kommer i övermorgon att ha ett sammanträffande med alla tre företagen, då vi skall försöka komma vidare på vägen.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! När det gäller det jag har sagt i slutet av min fråga, som bemöts i slutet av svaret, nämligen att dröjsmålet kan hota företagen, vill jag peka på tre saker.

För det första förutsätter samarbetet mellan Östbergs i Alfta och Volvo BM att kreditgarantin är klar.

För det andra kommer den omställning och nedbantning som de två företagen är ense om att man skall göra att ta tid. Man skall omplacera personal, omskola personal osv. Ju längre man drar ut på tiden desto mer akut blir situationen för Östbergs i Alfta.

För det tredje måste vi förstå att företagets kunder kan börja fundera på vad som kommer att hända med företaget framöver. Det är helt klart att det råder ovisshet, och de kanske då vänder sig till andra, utländska leverantörer i stället.

Av dessa skäl tycker jag att det finns anledning att handla snabbt liksom det i november fanns sådan anledning. Redan då var det hög tid att lösa problemen. Det har nu gått fem månader, och ännu är det inte klart.

Däremot är jag tillfreds med det allra sista i industriministerns svar, där han slår fast att i Alfta skall en viss skogsbruksmaskinindustri finnas även i framtiden. Det är naturligtvis svårt att läsa ut hur den kommer att vara dimensionerad och i vilken form verksamheten skall bedrivas – men det är ett positivt konstaterande i slutet av svaret, som jag noterar med tillfredsställelse.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Får jag konstatera att vad som framför allt betingade uppgifterna i november om brådska var hänsyn till företagets likvida situation. Nu har månaderna gått, och likviditeten har inte föranlett någon akut situation för företaget. Men jag kan försäkra att vi mycket noga följer företagets likvida utveckling, så att där inte händer någonting som skulle störa de konstruktiva planer som bearbetats.

Låt mig till sist, herr talman, konstatera att på den väsentligaste punkten – den sista i mitt svar – är frågeställaren och jag överens.

Tisdagen den
3 april 1979

*Om elektrifiering
av järnvägslinjen
Karlskrona–Kris-
tianstad*

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Helt kort: Jag har personligen mycket svårt att se att det skulle vara nödvändigt att avvakta statens förvärv av Kockums Industri AB och ta med det i bilden när man bedömer denna kreditgaranti till ÖSA i Alfta. Jag tror att man mycket väl hade kunnat fatta beslut i den senaste frågan, och om det hade visat sig lämpligt med något samarbetsavtal med alla tre stora i den här branschen hade man mycket lätt kunnat ordna det sedan – och på det viset vunnit tid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om elektrifiering av järnvägslinjen Karlskrona–Kristianstad

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Hans Gustafssons* (s) den 13 mars anmälda fråga, 1978/79:426, och anförde:

Herr talman! Hans Gustafsson har med hänvisning till ett riksdagens beslut under 1976/77 års riksmöte om åtgärder för att förbättra järnvägskommunikationerna mellan Karlskrona och Kristianstad frågat mig, vilka åtgärder som har vidtagits i ärendet och när regeringens övervägande i frågan kommer att föreläggas riksdagen.

Med anledning av riksdagens beslut i frågan uppdrog den dåvarande regeringen åt SJ att efter samråd med berörda länsstyrelser och kommuner undersöka de åtgärder som kan vidtas för att förbättra järnvägskommunikationerna mellan Karlskrona och Kristianstad. I uppdraget ingår också att undersöka de trafikekonomiska och arbetsmarknadsmässiga förutsättningar som finns för att genomföra åtgärderna.

Enligt vad jag har inhämtat är den bantekniska undersökningen nu klar, och SJ kommer inom kort att ta kontakt med berörda parter. SJ räknar med att kunna redovisa resultatet av sin utredning under våren.

I den nyligen framlagda trafikpolitiska propositionen föreslår regeringen att järnvägslinjen Kristianstad–Karlskrona skall ingå i riksnätet. På riksnätet skall persontrafik bibehållas inom det tidsperspektiv som nu kan överblickas. I propositionen har regeringen också förklarat sin avsikt att ge SJ i uppdrag att utarbeta ett särskilt investeringsprogram för bandelarna i denna grupp.

I vad gäller den fortsatta hanteringen av frågan om linjen Karlskrona–Kristianstad vill jag inte ta definitiv ställning förrän jag har sett SJ:s redovisning. Som jag nu ser det förefaller det dock rimligt att frågan hanteras samtidigt med ställningstagandet till investeringar i andra bandelar på riksnätet.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Jag noterar med tillfredsställelse åtminstone två ting. Det ena är att bandelen i fråga skall ingå i riksnätet – då kan den rimligtvis inte förbli i

samma skick som nu utan måste rustas upp. Redan däri ligger ett positivt uttryck för hur kommunikationsministern ser på frågan.

Det andra som jag noterar med tillfredsställelse är, att SJ:s utredning är i det närmaste klar och skall presenteras i vår. Det tackar vi för. Det har nu gått två år sedan riksdagen fattade sitt beslut, men i och för sig kan det vara rimligt att SJ har behövt viss tid för att färdigställa utredningen.

Jag förstår också att kommunikationsministern inte nu vill binda sig för den fortsatta hanteringen av denna fråga förrän SJ:s redovisning föreligger. Mot den bakgrunden hade det varit onödigt att tillfoga den sista meningen i svaret, där kommunikationsministern säger: "Som jag nu ser det förefaller det dock rimligt att frågan hanteras samtidigt med ställningstagandet till investeringar i andra bandelar på riksnätet."

Jag skulle vilja hemställa att kommunikationsministern i stället övervägde, om det inte funnes skäl att bryta ut denna fråga, som gäller en upprustning av en järnväg som är starkt försliten när det gäller både den spårbundna delen och trafikutrustningen, från det mera övergripande investeringsprogram som skall upprättas över riksbananätet.

Jag vill fråga om kommunikationsministern inte är beredd att överväga att låta denna bandel särprövas, dels med hänsyn till att frågan redan har väckts, dels med hänsyn till riksdagens tidigare uttalande i ärendet.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Också många andra delar av det av oss föreslagna riksnätet är starkt förslitna. Men om den utredning som SJ presenterar medför att man måste göra en isolerad bedömning av denna bandel, skall vi givetvis överväga också detta. Men låt mig också säga, att om riksdagen fattar beslut om ett riksnät i enlighet med vad vi föreslagit i propositionen, kommer SJ att kunna presentera det särskilda investeringsprogrammet redan i höst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om förbättring av sysselsättningsläget inom åkerinäringen

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara tredje vice talmannen *Karl Erik Erikssons* (fp) den 15 mars anmälda fråga, 1978/79:437, och anförde:

Herr talman! Karl Erik Eriksson har mot bakgrund av att vägförvaltningen i Värmlands län enligt uppgift har lagt ut vissa beläggningsentreprenader till ett danskt företag frågat mig, om det med hänsyn till sysselsättningsläget finns någon möjlighet att i ett entreprenadarbete, utlämnat till utländskt företag, tillförsäkra åkare och personal på orten möjlighet att utföra arbetet.

Vägverkets nordvästra byggnadsdistrikt i Karlstad har inför årets beläggningsår upphandlat beläggningsentreprenader för 11,8 milj. kr. avseende Värmlands län. Av detta belopp har endast 0,9 milj. kr. gått till ett danskt

*Om förbättring av
sysselsättningsläget
inom åkerinäringen*

företag.

Av kostnaderna för en beläggningsentreprenad hänför sig ca 70 % till transport av bindemedel och tillverkning och transport av stenmaterial till upplag på resp. arbetsplats. Den delen av arbetet utförs av inhemsk arbetskraft, även i de fall ett utländskt företag har fått entreprenaden.

Vägverket har ingen formell möjlighet att tillförsäkra åkare och människor på orten arbete i en med vägverkets ordinarie medel upphandlad entreprenad. I praktiken anlitas dock lokala åkerier och lokal personal för de lokala transportererna.

Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Under den gångna vintern har Värmland varit ett av de hårdast drabbade länen när det gäller sysselsättningen. Det har gällt i första hand industrissysselsättningen, men det har också gällt andra sektorer. Det har varit låg byggnadsverksamhet, och det har varit få anläggningsarbeten.

Detta har bl. a. fått till följd att åkerinäringen haft det mycket besvärligt. 40 % av tippbilarna har stått stilla de senaste månaderna. När man nu intensivt väntade på jobb bland åkarna så lämnade vägverkets nordvästra byggnadsdistrikt ut en del entreprenadarbeten, och en del av dessa, avseende beläggningar i Värmlands, Örebro och Kopparbergs län, lades ut till ett danskt företag. Det är bakgrunden till min fråga.

Jag är tacksam för kommunikationsministerns svar och är angelägen att säga att ingen skugga får falla på vägverkets handlande. Verket har såvitt jag förstår fullständigt följt gällande upphandlingsbestämmelser.

Men jag har ställt frågan med anledning av att det känns litet underligt att ett utländskt företag tar en del av entreprenadarbetena när man känner till arbetssituationen. Statsrådet säger att det inte finns någon formell möjlighet att tillförsäkra åkare och människor på orten arbete. Men så kommer en något uppmuntrande mening på slutet, där statsrådet säger: "I praktiken anlitas dock lokala åkerier och lokal personal för de lokala transportererna."

Får jag ta detta som en försäkran till de lokala åkerierna i Värmland och övriga berörda län och till deras personal att de kommer att anlitas för de här jobben?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! I stycket före det som Karl Erik Eriksson läste upp står det att 70 % av arbetena kommer att utföras av inhemsk arbetskraft, och det är samma sak som återkommer i det sista stycket. 70 % av den danska entreprenaden kommer alltså att utföras av lokala åkare.

Sedan vill jag lämna en faktaupplysning. Beläggningsarbeten kan utföras bara under sommaren, så åkarnas besvärliga situation på vintern påverkas inte av detta.

Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Det var synd att jag inte fick en försäkran om allt jobb – jag beklagar det. Och jag tror att statsrådet förstår åkarnas och den berörda personalens inställning och förstår mitt skäl till frågan.

Värmlandsdelegationen kämpar på allt sätt för att skaffa arbetsmöjligheter för värmlänningarna i den här situationen. Man har lagt fram ett åtgärds paket som berör tio departement, däribland statsrådet Bondestams, för att försöka finna arbeten och få pengar till så många projekt som möjligt. Då känns det litet underligt att de få anläggningsjobb vi har läggs ut till ett utländskt företag – även om det inte gäller stora jobb – och att vi inte har några möjligheter att styra så att jobben kan tillförsäkras bygdens folk och åkare.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Ytterligare en komplettering: Det är alltså 70 % av den totala entreprenaden som kommer att utföras av lokala åkare. Allt lokalt transportarbete utförs av lokala åkare. Anledningen till att övriga 30 % måste läggas på en speciell firma är att man måste använda specialmaskiner för ytbehandlingen som detta specialföretag har.

Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag tolkar statsrådets senaste inlägg så att för de jobb som kan utföras av åkare kommer bygdens folk att anlitas.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Som det står i svaret sker arbetet i praktiken alltid på det sättet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om bibehållande av postkontoret i Björkliden

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Hälls* (s) den 22 mars anmälda fråga, 1978/79:451, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Häll har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förhindra en nedläggning av postkontoret i Björkliden.

I Björkliden finns i dag ca tio fasta hushåll. Under turistsäsongen, som omfattar ca sex månader, tillkommer verksamheten vid bl. a. SJ:s semesterhem. Under tidigare turistsäsonger har de fast boende och turisterna betjänats av en s. k. förenad poststation inrymd i SJ:s lokaler. Under annan tid än turistsäsongen har de fasta hushållen betjänats med postväska.

Enligt en överenskommelse mellan postverket och dess personalorganisationer skall vissa äldre slag av postanordningar, bl. a. de s. k. poststationerna, ersättas med andra anordningar. I Björkliden har postverkets planering varit

Tisdagen den
3 april 1979

*Om bibehållande
av postkontoret i
Björkliden*

inriktad på att poststationen skall ersättas med postväskbetjäning samt betalningsbetjäning åt turisterna. Därigenom kan postkunderna utträta alla förekommande postärenden. En liknande anordning finns f. ö. vid Abisko turiststation.

I slutet av år 1978 och i början av detta år har postverket förhandlat med SJ:s semesterhemsförening i syfte att få föreningen att sköta postväsk- och betalningsbetjäningen. Postverkets utgångspunkt har härvid varit att betalningsbetjäningen främst avser semesterhemsföreningens gäster. Föreningen har dock, efter att på prov ha handhaft denna verksamhet under en kortare tid, förklarat att man inte har resurser att sköta betjäningen. Postverket har för innevarande säsong inte kunnat rekrytera någon annan person i Björkliden för denna syssla. T. v. måste postverket sköta postservicen med hjälp av personal från Kiruna.

Inför nästa turistsäsong räknar verket med en överenskommelse där lämplig person på orten tar hand om postservicen.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på frågan eller kanske rättare sagt för redovisningen av det faktiska förhållandet. Jag ser dock där inte något egentligt svar på min fråga om vilka åtgärder man vill vidta.

Den här åtgärden kommer i ett läge då turiststationens kapacitet genom utbyggnad kommer att öka högst avsevärt, då den väg som byggs mellan Narvik och Kiruna håller på att färdigställas och då man kan räkna med en expansion i området. Därför blir man naturligtvis litet betänksam när man hör att postverket möter en sådan expansion och en ansträngning att så att säga få mera liv i området med en, som alla upplever det, avsevärt försämrad postservice.

Det kan visserligen låta bestickande när det talas om att det där uppe i Björkliden finns tio fasta hushåll – och detta är säkert alldeles riktigt – men någon hänsyn tas alltså inte till den expansion som kan bli följden av vad jag nyss har talat om. Någon hänsyn tas inte heller till att den fasta befolkningen i området uteslutande består av gamla människor, som upplever postväskbetjäningen som något väldigt ohanterligt. Det är inte alls på det sättet att de – som det sägs i svaret – tycker att de därigenom kan ”uträtta alla förekommande postärenden”. Jag har själv under några år – det är nu minst 30 år sedan – bott utefter Porjusbanan och då haft sådan service. Redan då var det svårigheter för oss att klara våra postärenden, och det har inte blivit bättre nu. Jag vill därför fråga statsrådet om det här svaret verkligen skall betraktas som slutgiltigt och om departementet och kommunikationsministern inte har någon som helst förståelse för att man måste – också när det gäller postservice – så att säga ställa upp med förbättrad service i ett läge då expansion sker i ett område.

Nu sägs det i svaret att man inte har lyckats skaffa någon lämplig person som sköter sysslan, men i slutet på svaret står det att verket räknar med att nästa år kunna hitta en sådan person som tar hand om postservicen. Jag delar emellertid befolkningens oro över att detta kommer att bli en besvärlig

historia. Det vore värdefullt om jag kunde få någon meningsyttring av statsrådet om hur man inom departementet anser att det skall se ut i framtiden.

Vi räknar alltså med att postservicen i sådana områden är av ganska stor betydelse, inte minst när det gäller att rekrytera människor till den här turistanläggningen. Det stöter på patrull att rekrytera människor, om servicen i olika avseenden försämras.

Jag vill hemställa till statsrådet att jag får någon meningsyttring och förklaring när det gäller hur det skall bli med postservicen när vi i framtiden får en expansion i området.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! När det gäller den service som postverket f. n. upprätthåller sade Karl-Erik Häll att det skulle stå i svaret att det inte fanns någon person som nu hade hand om servicen. Det riktiga förhållandet är att det inte finns någon *på orten* som handhar servicen. I stället har postverket rekryterat personal som kommer ända från Kiruna för att upprätthålla servicen och tillgodose de önskemål som finns.

Den bofasta befolkning som skulle ha fått försämrade service genom denna anordning har hittills haft postväska resten av året – under icke turistsäsong – och därvidlag har alltså inte någon skillnad kommit till stånd.

Den av postverket föreslagna ordningen med postväsk- och betalningsbetjäning, som nu tillämpas, fungerar för kunderna precis som ett postställe. Kunderna drabbas alltså inte av denna förändring. Alla förekommande postärenden kan klaras genom den betjäningensformen.

Dessutom är postverket berett att formellt inrätta ett postställe i Björkliden under förutsättning att personal kan rekryteras och lämplig lokal kan anskaffas.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Att den bofasta befolkningen inte får försämrade service är egentligen inte riktigt sant. Det är visserligen riktigt att man under icke turistsäsong har haft postväska tidigare. Men nu hotas man ju av att få postväska under hela perioden. Det måste upplevas som en direkt försämrade service, eftersom postkontoret inte skall bibehållas.

Jag är fortfarande inte riktigt tillfreds – och det behöver jag kanske i och för sig inte vara. Men nog är det, kommunikationsministern, litet märkligt att man inte i dag kan säga litet klarare att postverket är berett att vidta de åtgärder som behövs för att möta det servicekrav som uppstår genom en expansion av turiststationen och en expansion som är betingad av vägens tillkomst. Man räknar ju med att det blir betydligt mer människor i området året runt. Man räknar dessutom, enligt uppgift från turiststationen, med ett öppethållande året runt. Då vill jag gärna fråga om man i det perspektivet är beredd att säga något mer om serviceutvecklingen.

Tisdagen den
3 april 1979

Om lotsningsverksamheten i Furusund och Dalarö

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Som jag nyss sade till Karl-Erik Häll är postverket berett att formellt inrätta ett postställe i Björkliden. Men förutsättningen är att personal kan rekryteras och lokal kan anskaffas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om lotsningsverksamheten i Furusund och Dalarö

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara Åke Wictorssons (s) den 26 mars anmälda fråga, 1978/79:456, och anförde:

Herr talman! Åke Wictorsson har frågat mig om jag ansluter mig till sjöfartsverkets uppfattning att lotsningsverksamheten i Furusund och Dalarö skall upphöra.

I syfte att hålla kostnaderna nere för farledsverksamheten försöker sjöfartsverket rationalisera verksamheten i första hand genom att anpassa sina insatser till efterfrågan på olika tjänster. När det gäller exempelvis Furusundsleden har verket i genomsnitt en lotsning per dag. I den nuvarande organisationen finns 17 lotsar och båtmän, vilkas uppgifter till huvudsaklig del består i att tillhandahålla lotsningsservice i Furusundsleden.

Mot denna bakgrund överväger sjöfartsverket f. n. att dra ner på öppet-hållandet i Furusund och föra över några lotsar till Stockholm i syfte att bättre utnyttja personalen. Sjöfartsverket har ännu inte fattat något beslut i denna fråga. När det gäller Dalarö finns f. n. inga planer på att lotsuppassningsstället skall upphöra.

Lotsningen är en avgiftsfinansierad verksamhet. Det är därför nödvändigt att sjöfartsverkets insatser anpassas till den faktiska efterfrågan på tjänsterna.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Inledningsvis noterar jag som positivt att det inte har fattats några beslut i fråga om lotsningsverksamheten i Furusund. Det är också positivt att det f. n. inte finns några planer på en indragning av lotsuppassningsstället i Dalarö.

Beträffande kommunikationsministerns kommentar att det är omfattningen av lotsningsverksamheten som motiverar en neddragning av verksamheten i Furusund – det skulle förekomma en lotsning per dag – så vill jag säga att den siffran är något ålderstigen. År 1977 förekom en lotsning per dag. Under 1978 ökade antalet lotsningar, och denna ökning har sedan fortsatt under 1979. Till bilden hör också att lotsuppassningsstället inte enbart svarar för lotsning utan att det också svarar för utsättning och tillsyn, farledsutprickning, fyrtillsyn m. m. Det förekommer vidare i genomsnitt ett par sjöräddningsuttryckningar per månad.

Det är något otillfredsställande att man när det gäller lotsningsverksamheten i Stockholmsområdet på det här sättet bryter ut en bit och enbart diskuterar lotsuppassningsstället i Furusund. Eftersom det finns tre lotsuppassningsställen i regionen borde det vara skäligt att man innan några åtgärder vidtas ser över hela verksamheten och försöker finna den bästa utformningen. Det man här gör är något av salamtaktik, dvs. man tar en bit i taget utan att se till helheten. Om man såg till helheten skulle det möjligen finnas förutsättningar för en diskussion beträffande den avslutande kommentaren i kommunikationsministerns svar, nämligen att det gäller att anpassa insatserna till efterfrågan på tjänsterna och att eftersträva en god ekonomi när det gäller denna verksamhet. Jag tror att man för att få en riktig bild av läget måste se lotsningsverksamheten i dess helhet.

Jag vill således fråga kommunikationsministern om hon är beredd att medverka till att en sådan mera genomgripande översyn görs innan man vidtar åtgärder när det gäller Furusund.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag kan försäkra Åke Wictorsson om att det är just vad sjöfartsverket nu gör. Man studerar Stockholmsområdet i dess helhet. Några beslut har alltså ännu inte fattats.

När det gäller ökningen av lotsningsverksamheten, som herr Wictorsson tog upp, så har jag också siffrorna för 1978. Om vi skall ha en strid om ord, så vill jag säga att antalet lotsningar per dag är 1,06, eftersom det förekom 388 lotsningar under 1978. Vidare har antalet lotsningar vid Furusunds lotsplats gått ned sedan 1975. År 1975 var antalet lotsningar 564. År 1976 var antalet 536. År 1977 var antalet 366. Förra året förekom som nämnts 388 lotsningar.

För att få en bild över personalutnyttjandet brukar man ställa förrättningstiden i förhållande till den totala arbetstiden. 1977 uppgick förrättningstiden vid Furusunds lotsplats till 17 % av den totala arbetstiden. Året innan uppgick andelen förrättningstid till 23 %.

Den förändring som man inom sjöfartsverket överväger innebär alltså dels en anpassning till efterfrågan på lots, dels ett sätt att åstadkomma en jämnare sysselsättning för lotsarna samtidigt som kostnaderna minskas.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! När det gäller sjöfart och hav har vi att göra med naturelement, och det inträffar ju att vi får vinterperioder då situationen kraftigt förändras. Den här vintern var ett exempel på detta. Under ett par veckor tvingades praktiskt taget hela fartygstrafiken till och från Norrlands-hamnarna att på grund av issituationen gå genom Furusundsleden.

Det är nödvändigt att man, när man bedömer lotsningsverksamhetens uppbyggnad, tar hänsyn till sådana faktorer och att man kan klara en sådan situation genom att ha en tillfredsställande bemanning i Furusund.

Jag noterar det som positivt att man vill göra den nämnda samordnade översynen. Jag förutsätter att några förberedande beslut inte fattats i det här

*Om färjetrafiken
mellan Yxlan och
Blidö*

sammanhanget och att det finns möjligheter att diskutera lotsningen i dess helhet innan beslut fattas.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Givetvis tas det hänsyn till extraordinära förhållanden. Men vad som nu diskuteras är en begränsning av öppethållandet under dagtid. Det beror främst på att fartygen oftast vill gå nattetid för att kunna lasta och lossa under dagtid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om färjetrafiken mellan Yxlan och Blidö

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara Åke Wictorssons (s) den 26 mars anmälda fråga, 1978/79:457, och anförde:

Herr talman! Åke Wictorsson har frågat mig om jag är beredd medverka till att blidöborna får förbättringar i sin färjetrafik så att färjorna går i halvtimmestrafik efter kallelse mellan kl. 22.00 och 24.00 och i entimmestrafik efter kallelse mellan kl. 00.00 och 06.00.

Låt mig först säga att det är länsstyrelsen som fattar beslut om tidtabeller för vägfärjetrafik. Besluten fattas efter noggranna trafikundersökningar. Under år 1978 fastställde länsstyrelsen i Stockholms län tidtabeller för färjetrafiken i länet. Ett stort antal sådana tabeller överensstämmer i huvudsak med dem som fastställts för Blidötrafiken. Möjlighet finns att besvara sig över dessa beslut till kommunikationsdepartementet. Några sådana besvär kom inte in.

Jag tror att Åke Wictorsson och jag är överens om att det måste ske en avvägning mellan trafikbehovet och kostnaderna för trafiken. Vid den trafikundersökning som gjordes inför tidtabellsbeslutet för Blidötrafiken konstaterades att i genomsnitt ett fordon per timme skeppades över mellan kl. 22.00 och 02.00. Ett så dåligt trafikunderlag innebär självfallet att kostnaden per resenär blir mycket hög.

Den nuvarande turlistan innebär bl. a. möjligheter att stoppa motorerna mellan turerna, vilket ger en avsevärd energi- och kostnadsbesparing. Det innebär även att miljön för de boende vid färjelägena förbättras framför allt från bullersynpunkt.

Mot den angivna bakgrunden är jag inte beredd att vidta några speciella åtgärder vad gäller tidtabellsläggningen för Blidötrafiken.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för att jag har fått svar från kommunikationsministern på min fråga. Däremot finns det ingen orsak att tacka för innehållet i svaret, som är klart negativt.

Jag har rätt svårt att förstå den argumentering som kommunikationsmi-

*Om färjetrafiken
mellan Yxlan och
Blidö*

nistern använde sig av. Det är så att personalen finns tillgänglig för den här färjetrafiken, och vad jag har begärt är att man skulle få möjlighet att kalla på färjan vid något fler tillfällen under natten. Då har jag väldigt svårt att se att nuvarande förhållanden skulle innebära en så avsevärd energi- och kostnadsbesparing som kommunikationsministern vill göra gällande, eftersom man inte behöver dra i gång färjemotorerna förrän man får en sådan kallelse.

Orsaken till att frågan har ställts är det självklara förhållandet att man får kalla på färjan för exempelvis sjuktransporter och sådana angelägenheter men att man däremot inte får använda färjan för att åka tillbaka med sjuktransportbilarna. Det resulterar i en uppenbar olägenhet för taxiföretag och andra som har andra uppgifter att utföra på öarna.

Det är dessutom enligt min mening fråga om, i de sammanhang vi diskuterar, förhållandevis små kostnader. Vad det handlar om är att ge en bättre trafikförsörjning till två relativt tätbefolkade öar i Stockholms skärgård. Jag tycker därför att svaret är djupt otillfredsställande.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Som jag nämnde visade trafikundersökningen år 1978 att antalet fordon mellan kl. 22.00 och 02.00 uppgick till ett per timme. Under de tre turerna kl. 02.00, 05.00 och 06.00 transporterades mindre än fem fordon totalt.

Under år 1977 gjordes en liknande undersökning. Det året upprätthölls halvtimmestrafik mellan kl. 22.00 och 24.00. Hälften av dessa turer gick tomma. Utglesningen till timmerstrafik innebar som sagt att det skeppades ett fordon per tur. På färjan finns dock plats för ytterligare 47 fordon.

Som jämförelse kan nämnas att pendeltågstrafiken från Stockholms central i stort sett upphör 01.00 på natten. För den trafiken finns däremot ett betydligt större trafikunderlag. Men någonstans måste gränsen mellan trafikunderlag och rimliga kostnader för att upprätthålla trafiken dras. Också när det gäller färjetrafik måste man kunna ställa vissa krav på resenärerna att anpassa sig till rimliga tidtabeller.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Kommunikationsministerns argumentering blir mer och mer hårresande. Som ett argument mot kravet på att få en möjlighet att efter kallelse få halvtimmestrafik resp. entimmestrafik uppger hon att färjorna tidigare gått tomma. Kallelse innebär självfallet att de inte skall gå tomma utan det skall finnas ett klart behov.

Jämförelsen med pendeltågstrafiken i Stockholm är också hårresande. När pendeltågstrafiken upphör drar man ju inte in vägarna till de övriga delarna av regionen, utan de finns kvar och kan användas. Men de som bor på Blidö och Yxlan kan, om kommunikationsministern inte är underrättad om det, inte gärna simma över sundet när färjan inte går. Det här exemplet på den folkpartistiska regeringens intresse för aktiv skärgårdspolitik är avslöjande.

Tisdagen den
3 april 1979

*Om protestyttringar
från förskolebarn*

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag talar om en anpassning av trafiken till rimliga tidtabeller. De trafikundersökningar som har gjorts visar att något uttalat behov, som Åke Wictorsson här gör gällande, inte finns. Om hälften av turerna i halvtimmestrafik går tomma, torde det i allmänhet räcka med entimmestrafik. För utryckningsfordon och andra som har ett faktiskt behov av att omedelbart komma över finns alltid den möjligheten.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar till sist att det finns en uppenbar skillnad mellan kommunikationsministerns och blidöbornas bedömning av trafikbehovet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om protestyttringar från förskolebarn

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 23 mars anmälda fråga, 1978/79:454, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har – mot bakgrund av vissa demonstrationer mot privatbilismen – frågat mig om protestyttringar från barnens sida kan anses ligga i linje med de målsättningar som anges för förskolan.

Målet för verksamheten i förskolan är att i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barnen. I detta ligger självfallet att barnen måste lära känna den verklighet i vilken de lever. Förskolan måste därför så långt möjligt få inblick i såväl arbetslivets som fritidens möjligheter och förpliktelser.

För att kunna ta del av olika samhällsverksamheter måste förskolan ofta gå utanför sina lokaler och de verksamheter som bedrivs inom förskolans ram. Därvid kan självfallet förekomma att barnen kommer i kontakt med opinionsbildning i samhällsfrågor. En förutsättning är att denna kontakt är allsidig och sker i former som barnen har möjligheter att tillgodogöra sig.

När det gäller personalens och barnens deltagande i demonstrationer eller andra protestyttringar för eller emot olika företeelser i samhället uppkommer väsentliga principfrågor.

För det första saknar små barn oftast själva den erfarenhet och de kunskaper som erfordras för att ta ställning i olika samhällsfrågor. I detta som i andra sammanhang måste barnen företrädas av föräldrarna eller annan vårdnadshavare.

För det andra kan det inte accepteras att personalen utnyttjar sin ställning och sitt inflytande över barnen till att verka för sin uppfattning i kontroversiella samhällsfrågor. Om en daghemsgrupp under normal daghemstid deltar i en demonstration som vissa av barnen eller föräldrarna inte sympatiserar med kommer dessa barn i en utsatt situation. Personalens deltagande i sådana protestaktioner under arbetstid kan också ifrågasättas från arbetsrättsliga

synpunkter.

Av de skäl jag nu anfört anser jag att demonstrationer för politiska syften av barn, personal och föräldrar lämpligen bör ske utanför ramen för daghemmens ordinarie verksamhet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Gabriel Romanus för svaret.

Stockholms innerstad håller i likhet med många andra tätorter på att förvandlas till barnförbjudet område till följd av bilismens utbredning. Det har fått inte bara vuxna utan också barn att reagera. Snart finns det inte ett förskolebarn i min stadsdel, Södermalm i Stockholm, som inte kan ramsan "Fy, fy, fy för avgaser och bly" eller sången om barnen som raskar över gatan, och jag tycker att det är oerhört positivt.

Barnen vågar protestera på ett helt annat sätt än för bara några år sedan. Att ta till vara barns erfarenheter och respektera deras ilska över den förstörda miljön de tvingas leva i borde ligga väl i linje med förskolans målsättningar, där det sägs att förskolan bör hos barnet lägga grunden till en vilja att söka och använda kunskap för att förbättra såväl egna som andras livsvillkor.

Men nej, så anser uppenbarligen inte byråkraterna i denna vår huvudstad, och så anser uppenbarligen inte heller Gabriel Romanus. När barnen – för de var med i planeringen av en demonstration mot bilismen – ville demonstrera förbjöds de att göra det. De förbjöds att utnyttja den yttrandefrihet som vi för vuxna betraktar som självklar. "Sade du något, lilla vän? Jaså, demonstrera – nej, sådant förstår du dig inte på!" Så kan den förmyndarmentaliteten sammanfattas.

Samtidigt medverkar samma byråkrater i ett projekt som skall ge barn – det här står i ett meddelande som gått till samtliga barnstugor i Stockholm – "en spännande inblick i hur vuxna roar sig. De får dansa disko – vi kallar det diskolek – till Travoltamusik med snurrande ljus, blinkande lampor och hela bestyret". Att tidigt slussa barnen in i den kommersiella kulturindustrin borde väl om något vara att beskära deras rätt till yttrandefrihet.

Här, Gabriel Romanus, är det inte fråga om att mot föräldrarnas vilja – eller för den delen barnens – tvinga barnen att delta i protester som föräldrarna ogillar. Självfallet skall föräldrarna tillfrågas; många föräldrar borde f. ö. i större utsträckning respektera barnens egen vilja.

Med anledning av socialministerns svar vill jag ställa följdfrågan: I vilka former skall barn på dagis och fritid ha rätt att uttrycka åsikter om och krav på förändring av förhållanden som berör dem så djupt som trafiken i dag?

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Det är självklart att barn som har plats på daghem och deras föräldrar, liksom personalen skall ha full yttrandefrihet. Jag har också framhållit i svaret att om man önskar demonstrera, skall man ha full möjlighet till det, men av de skäl som jag har anfört bör det lämpligen ske utanför ramen för daghemmens ordinarie verksamhet. Det gäller för de flesta människor i vårt samhälle att vill man ägna sig åt demonstrationer har man

Nr 119

Tisdagen den
3 april 1979

*Om protestyttringar
från förskolebarn*

Tisdagen den
3 april 1979

*Om protestyttringar
från förskolebarn*

full frihet till det, men man får inte göra det på arbetstid. Det bör givetvis också gälla dem som är anställda vid förskolor.

Det förvånar mig litet att Eva Hjelmström inte har någon känsla för att det finns ett problem här, om en del barn och föräldrar inte sympatiserar med det som majoriteten anser vara ett berättigat krav. Det är svårt, om man har sagt ja till en demonstration som alla är med på, när man kommer till nästa situation, där några inte gillar kraven. Det kan rent av finnas föräldrar i den här staden som inte stöder kravet på bilfri innerstad, även om Eva Hjelmström anser att det är ett självklart krav. Har man sagt ja till en sak så kommer genast nästa. Jag skulle kunna ge åtskilliga exempel på sådant som jag tycker är bra och som jag inte skulle ha någonting emot att mina barn demonstrerade för, men som antagligen Eva Hjelmström skulle tycka vara tokigt. Det gäller att ordna förskolor och skolor på ett sådant sätt att alla föräldrar kan känna fullt förtroende för verksamheten där. Det är förvånande att Eva Hjelmström inte har någon som helst känsla för det problemet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag framhöll att man självfallet inte bör *tvinga* barn, vilkas föräldrar säger nej till deltagande i sådana här demonstrationer. Det är inte det frågan gäller. Och jag tycker inte att jag fått ett svar på i vilka former man skall förverkliga förskolans målsättningar.

Gabriel Romanus tycks tro att barn själva saknar – och det säger han i sitt svar – ”den erfarenhet och de kunskaper som erfordras för att ta ställning i olika samhällsfrågor”. Jag tycker inte det. Det är utom all diskussion att barnen har kunskaper och erfarenheter exempelvis i fråga om trafiken. De varnas dagligen av oroliga vuxna, de upplever för egen del rädslan varje gång de skall korsa en gata. Därför borde personalen i barnomsorgen ha rätt att hjälpa barnen att *formulera och uttrycka sina åsikter och krav, och personalen* borde ha rätt att solidarisera sig med barnen i det här fallet.

Självfallet finns det en konflikt när det gäller vad som bör göras. Det är tydligt att Gabriel Romanus tar ställning för att föra in barnen i den överkommersialiserade och förljugna värld som är Travoltas och den amerikanska film- och bilindustrins, men mot att barnen skall protestera emot det som de dagligen upplever i sin omgivning.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag anser att barn skall komma i kontakt med de vuxnas värld på ett allsidigt sätt, men det är en helt annan sak än att personalen på förskolorna ordnar demonstrationer. Det rör sig ju här om barn som är mellan tre och sju år.

Jag tycker att man skall respektera barns integritet, och däri ligger faktiskt att man inte ordnar sådana här demonstrationer. Var och en borde förstå att i den situation som barnen på ett daghem befinner sig i är det inte så, att här uppkommer plötsligt en spontan känsla bland barnen, att nu skall vi demonstrera för detta, och därefter spelar personalen med, utan det är personalens uppfattning som lätt blir utslagsgivande – alltså i verkliga livet,

om man inte bara för en teoretisk diskussion.

Låt oss anta att barnen på ett daghem vill demonstrera för krigsleksaker; det är ju en populär sak bland barn, som varje förälder känner till. Skall de få göra det då, och skall personalen ställa upp lojalt för en sådan demonstration? Tycker Eva Hjelmström det?

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Att respektera barns integritet, det är väl ändå att stötta dem i de krav som de själva ställer, att hjälpa dem, om kraven ligger i linje med förskolans målsättningar. Och det anser jag bestämt att protestyttringar mot trafiken gör. Däremot anser jag inte att diskolek eller för den delen solidaritetsyttringar för krigsleksaker skulle ligga i linje med förskolans målsättningar.

Det förvånar mig litet att Gabriel Romanus har en så svag uppfattning om vad det egentligen står angivet att förskolan skall syfta till. Om han inte hade en så svag uppfattning om detta skulle han inte ha tagit det exempel som han här anförde.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Nu visar ju Eva Hjelmström ändå att det är de vuxna som skall avgöra vad barn får demonstrera för. Hon tillåter inte att de demonstrerar för krigsleksaker. Jag tycker inte heller att barn skall göra det, men jag befarar att det är en populär sak bland många barn.

Vi hade den här diskussionen tidigare, när det gällde religiösa inslag i förskolan. Det finns säkerligen förskolor där en majoritet av föräldrarna anser att man skall ha religiös aktivitet, men vi har sagt att med hänsyn till barnens integritet skall den allmänna förskolan vara neutral i det hänseendet.

Nu kommer det upp ett politiskt krav, som kanske är okontroversiellt på vissa daghem, men jag är säker på att det är kontroversiellt på andra, där en hel del av föräldrarna har bil och vill köra den i innerstaden. Jag yttrar mig inte i sakfrågan utan konstaterar bara att om man låter demonstrationer vara ett normalt inslag i daghemsverksamheten, måste någon avgöra vad man skall demonstrera för. Och det blir inte barnen som avgör det, utan det blir, för eller senare, de vuxna. Det har Eva Hjelmström själv visat.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Gabriel Romanus framhåller att personalen skall förhålla sig neutral. Det är faktiskt ett litet avståndstagande från vad som sades i det första svaret och en klar tillbakagång vad det gäller förskolans och skolans målsättningar. Personal och lärare skall inte förhålla sig neutrala. De skall, som jag sade i mitt första anförande, försöka uppfylla de målsättningar som faktiskt, både när det gäller förskolan och grundskolan, klart anger att de hos barnen skall lägga grunden till en vilja att söka och använda kunskap för att förbättra såväl egna som andras livsvillkor.

Detta är en politisk målsättning. Gabriel Romanus försöker göra den till

*Om protestyttringar
från förskolebarn*

något annat. Och det svar som han gav senast innebär att man lika gärna kan säga att vi inte har någon som helst målsättning för förskolan.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Det är klart att vi har en målsättning för förskolan och att man skall arbeta i linje med den. Men det är fel att utifrån den målsättningen dra slutsatser i politiskt omstridda frågor och säga att det av förskolans målsättning följer att man skall anordna demonstrationer i dessa frågor. Frågan om en bilfri innerstad är ju omstridd i Stockholms kommunfullmäktige och någon majoritet har såvitt jag vet inte uttalat sig för en sådan. Det är ofrånkomligt – jag upprepar det, och jag tror att varje människa innerst inne erkänner det – att det blir personalen som här får ett avgörande inflytande. Och då har man dragit för långtgående slutsatser av den allmänna målsättningen.

Det är litet märkligt att Eva Hjelmström, trots att hon har yttrat sig flera gånger, inte har sagt ett enda ord om det problem som ligger i att det, i nästan varje fråga där man skulle kunna anordna demonstrationer, finns en minoritet av barn som själva eller vars föräldrar har en annan uppfattning. De hamnar i en utsatt situation. Det var omtanken om dem som en gång gjorde att man sade nej till att ha t. ex. religiösa ceremonier i skola och förskola.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Gabriel Romanus inte med ett ord har kommenterat vad jag sade om John Travolta och den kommersiella kulturindustrin.

Jag rekommenderar Gabriel Romanus att besöka något av daghemmen i Stockholms innerstad. Han kommer då att finna att samtliga barn ställer upp för att bekämpa den ohämmade privatbilismen. Jag skulle vilja påstå att han verkligen underskattar barnen, deras erfarenheter och deras egen vilja. Det kan väl ändå inte vara så, att bara för att ett ärende är politiskt omstritt i Stockholms kommunfullmäktige så skall man förhindra barnen att uttrycka en vilja i den frågan.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Om det någonstans läggs ned ett diskotek och barnen vill anordna en demonstration mot nedläggningen, gäller samma resonemang som jag tidigare har fört. Barnen, liksom deras föräldrar och personal, har möjlighet att anordna demonstrationer, men de bör inte ligga inom ramen för daghemmens ordinarie verksamhet. Det är det besked som jag vill ge.

Jag tror att varje människa som har träffat barn mellan tre och sex år, och som har någon kunskap om förhållandena på ett daghem, inser att om man frångår den principen är det lätt hänt att det blir personalen som avgör vilka demonstrationer som skall anordnas. Det är konstigt att Eva Hjelmström inte kan erkänna detta. Det är det som ligger bakom respekten för barnens integritet – i detta sammanhang även minoritetens.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Får jag ställa en fråga. Barnen och personalen får uppenbarligen inte gå utanför daghemmen. Får barnen på daghemmen måla affischer mot bilismen, eller kränker man även då deras integritet? Det resonemang som Gabriel Romanus för är fullständigt absurt. Det innebär att man kan lägga ned all verksamhet på förskolorna – för säg den fråga som inte är politisk.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Det kanske är onödigt att förlänga diskussionen.

Jag tycker att det är bra – och det tror jag alla tycker – att man uppmärksammar samhällsfrågor på daghem och andra institutioner, att man för en diskussion och gärna att man målar, ritar, illustrerar med teater osv. Men det är en helt annan sak att tåga i väg med daghemsbarn i en politisk demonstration. Det är konstigt att Eva Hjelmström inte förstår det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om skälen för tillsättning av en utredning om kontraktsvård

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Anita Gradins* (s) den 5 mars anmälda interpellation, 1978/79:156, och anförde:

Herr talman! Anita Gradin har frågat mig vilka motiv som ligger bakom regeringens beslut att tillsätta en utredning om kontraktsvård.

I socialdepartementet pågår f. n. arbete med en ny sociallagstiftning. Under detta arbete har det ansetts önskvärt att snarast få i gång en utredning om kontraktsvård för missbrukare av alkohol eller narkotika. Direktiven för kontraktsvårdsutredningen bygger på bl. a. följande förutsättningar.

Det pågående lagstiftningsarbetet utgår från den principiella synen på missbruksvården att all vård och behandling av en missbrukare såvitt möjligt bör ske i samarbete med denne, dvs. när han själv önskar hjälp. De möjligheter till vård utan samtycke, som måste finnas, skall främst syfta till att förhindra allvarlig fara för missbrukarens hälsa eller liv. Vården skall vidare sikta till att motivera missbrukaren att underkasta sig fortsatt medicinsk och social vård och behandling i frivilliga former. Vården skall ges på sjukhus och få pågå under högst fyra veckor.

Med detta som utgångspunkt anføres i direktiven, att en vårdtid om högst fyra veckor i de allra flesta fall måste antas vara för kort för att uppnå en varaktig social rehabilitering. Tanken är därför att missbrukaren efter den inledande sjukhusperioden skall vara motiverad att underkasta sig fortsatt vård på sjukhus eller annan särskild vårdinrättning, t. ex. behandlingshem. Vidare sägs att många missbrukare dock efter en tids behandling går igenom en kris, den första motivationen har försvunnit, behandlingen har blivit rutin, det fysiska och psykiska allmäntillståndet är väsentligt förbättrat och missbrukets positiva inslag framstår åter allt starkare för missbrukaren.

Tisdagen den
3 april 1979

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

Härefter understryks betydelsen av att behandlingen ges lämpligt innehåll och tillförs goda resurser. Viktigt är också, sägs det, den behandlande personalens engagemang för den enskilde vårdbehövande. En lycklig samverkan av dessa faktorer bör kunna minska eller eliminera riskerna för att missbrukaren avbryter behandlingen i förtid. Enligt direktiven bör man emellertid också överväga att som stöd och hjälp åt den motiverade missbrukaren erbjuda honom en vård som inrymmer möjligheter att vidta åtgärder som – om och när motivationen sviktar – avhåller eller i sista hand hindrar honom från att lämna vårdinstitutionen eller på annat sätt komma i kontakt med de berusningsmedel han eftertraktar.

I direktiven erinras också om att man inom missbruksvården – och då kanske särskilt narkomanvården för vuxna – alltmer har börjat betona värdet av att ställa krav på missbrukaren att han för att erhålla vården skall förbinda sig att följa uppsatta regler, underkasta sig medicinska kontroller osv. Vid flera behandlingskollektiv förekommer i dag också olika former av avtal om vården mellan vårdgivaren och missbrukaren.

Av Anita Gradins interpellation framgår att vi är ense om att frågan om utformningen av och innehållet i en kontraktsvård skall få utredas. Oenigheten gäller endast frågan om kontraktsvårdsproblemen bör utredas i en särskild utredning, på det sätt regeringen har beslutat, eller få anstå till den parlamentariskt sammansatta kommitté som senare kommer att tillsättas och som skall få till uppgift att fortsätta översynen av lagstiftningen om vård mot den enskildes samtycke och följa tillämpningen av den nya lagstiftningen.

Missbrukssituationen i Sverige är allvarlig. Alla möjligheter att snabbt få fram nya metoder för behandling av missbrukare måste därför tas till vara. Detta har för regeringen varit det avgörande skälet för att tillsätta den särskilda utredningen om kontraktsvård. Utredningen skall enligt sina direktiv redovisa sitt uppdrag i sådan tid att eventuella åtgärder kan genomföras samtidigt som den nya sociallagstiftningen träder i kraft. Detta avses ske den 1 januari 1981.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till interpellationen är att vi har diskuterat en ny sociallagstiftning under mer än ett decennium. När socialministern slutligen i december 1978 överlämnade en lagrådsremiss i tvångsåtgärdsfrågan trodde nog många med mig att vi äntligen hade kommit till en bred lösning. Det betyder inte att jag och mitt parti ansåg att allt i förslaget var bra utan snarare att vi såg det som en slutlig lösning på den kontroversiella frågan om tvånget i socialtjänsten – detta inte minst på grund av att socialarbetarna i de stora principfrågorna hade blivit väl tillgodosedda när det gäller socialtjänstreformens utformning och för att socialarbetarna nu måste få arbetsro. Socialarbetarna liksom vi socialdemokrater har fått ge och ta i de diskussioner som förevarit, och vi såg nu lagrådsremissen som en efterlängtdad slutpunkt.

Det var därför med stor besvikelse som jag sedan kunde konstatera att

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

lagrådsremissen för Gabriel Romanus tydligen mest varit ett steg mot att bakvägen försöka införa en ny nykterhetsvårdslag. Helt utanför alla samråd och arbetsgrupper som har förekommit i den här frågan försöker nu socialministern tillföra kontraktsvård som en helt ny del av socialtjänsteformen.

Socialministern deltog själv i den arbetsgrupp som tillsattes av den borgerliga trepartiregeringen för att överarbeta remissvaren på socialutredningen i vad gäller vård utan samtycke.

Det förslag arbetsgruppen lade fram i maj 1978 innebär avsteg från socialutredningens förslag i ett par principiella avseenden. Åldersgränsen för tvångsåtgärder gentemot ungdom på grund av den unges beteende föreslogs höjd till 20 år, vilket också hade berörts av många remissinstanser. Vidare föreslogs att en särskild paragraf skulle införas i LSPV som grund för tvångsåtgärder gentemot vuxna missbrukare av alkohol och narkotika. Bakom detta förslag ställde sig emellertid alla parter i arbetsgruppen utom moderaterna. När Gabriel Romanus blev socialminister uttryckte han sin tillfredsställelse över att frågan om socialvårdstvånget nu var löst. Han hade ju f. ö. själv medverkat aktivt till det som blev den s. k. kompromissen. Och vi var nog många som tog det för självklart att en proposition skulle bygga på denna. Men det gjorde inte propositionen – kompromissandet skulle fortsätta, vilket också skedde.

Resultatet blev att lagrådet nu har starka invändningar. Det var nog olyckligt att gå ifrån arbetsgruppens förslag, och vi kanske bör tänka om på den punkten.

Men, herr talman, gränsen för min vilja till kompromisser är nådd sedan Gabriel Romanus nu tillkallat en särskild utredningsman för att studera frågan om s. k. kontraktsvård, dvs. frivillig vård som kan övergå i tvångsvård om "överenskommelsen" bryts. Det innebär alltså att den mycket kritiserade 58 § i nykterhetsvårdslagen aktualiseras i ny form. Detta kom som en fullständig överraskning, i synnerhet som man i den av mig tidigare omtalade arbetsgruppen varit överens om att tillsätta en parlamentarisk utredning om tvånget i ett större sammanhang och avvägningen mellan socialvård, sjukvård och kriminalvård. I det sammanhanget kan jag tänka mig att studera kontraktsvård – då kommer den in i sitt rätta sammanhang. Socialministern har inte här i dag övertygat mig om att man skall göra detta nu och utan parlamentarisk insyn.

58 § i nykterhetsvårdslagen anses av socialarbetarna som helt oanvändbar, och samarbetskommittén för socialvårdens målfrågor har protesterat kraftigt mot utredningen. Vi har hamnat i ett läge som i vart fall jag velat undvika, nämligen en total konfrontation med socialarbetare och klienter. 15 riksorganisationer för klienter och socialarbetare med företrädare för bl. a. LO, TCO och SACO och Länkarnas båda organisationer har tagit avstånd från utredningen om kontraktsvård.

Herr talman! Det är beklagligt att vi hamnat i denna bekymmersamma situation, som t. o. m. kan äventyra propositionen. Missbrukssituationen är allvarlig, men den löses inte genom att man låter diverse illa genomtänkta

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

hugskott få styra arbetet. Den löses genom rejäla resurser och genom att man ser till att det äntligen blir arbetsro på socialvårdens område.

INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Från moderata samlingspartiets sida har vi bestämt motsatt oss det förslag till lag om psykiatrisk vård och vård av missbrukare i vissa fall som just har behandlats av lagrådet. Vi har motsatt oss förslaget därför att det skulle innebära psykiatrisk tvångsvård också av icke psykiskt sjuka missbrukare, något som vi menar står i strid med internationellt vedertagna etiska principer för psykiatrisk vård. Vi har också motsatt oss förslaget därför att det skulle innebära en allvarlig försämring från både vård- och rättssäkerhetssynpunkt för de missbrukare det här gäller.

Det talas med rätta om att alla skall ha tillgång till adekvat vård, men vad händer med den gravt hemfallne, vårdobenägne missbrukare som är i trängande behov av vård och social rehabilitering? Är han inte också i behov av avgiftning och psykiatrisk vård i samband därmed, så får han ingen vård alls eller också tvingas man av humanitära skäl att tänja på lagen för att vård över huvud taget skall komma till stånd.

Det talas med rätta om behovet av rättssäkerhet. Varför skall man då kasta ut den rättssäkerhet som den dubbla prövningen i både nämnd och länsrätt innebär för alkoholmissbrukare och ersätta den med endast läkarprövning?

Det talas också med rätta om att man skall minimera tvånget. Vi håller helt med om att man så långt möjligt skall arbeta med frivilliga medel, men vi menar att man inte minimerar tvånget bara därför att man för ihop olika tvångsbestämmelser i en och samma lag. Jag har dessutom den uppfattningen att porten till tvångsvård skulle bli alldeles för vid genom förslaget i lagrådsremissen, för väldigt många kan vid något tillfälle falla in under indikationen missbruk av alkohol eller narkotika – man skulle ju inte längre behöva styrka psykisk sjukdom eller hemfallenhet. Det skulle samtidigt bli en radikal försämring för de mest behövande när det gäller möjligheterna till vård och social rehabilitering av erforderlig längd och erforderligt slag.

Skall tvånget minimeras – och det hoppas jag som sagt att vi alla är överens om – så vore det föga välbetänkt att ta bort de mellanformer som i dag finns enligt nykterhetsvårdslagen, bl. a. i form av kontraktsvård, där alkoholmissbrukaren förbinder sig att kvarstanna viss tid för vård. Det är i dag ungefär fem gånger så många alkoholmissbrukare som ställer upp för kontraktsvård på i medeltal tre månader än som tvångsintas på nykterhetsvårdsanstalter. Däremot har det varit en klar brist i gällande lagstiftning att motsvarande möjligheter till kontraktsvård inte funnits för narkotikamissbrukare.

Vi menar därför, herr talman, att det är bra att frågan om kontraktsvården utreds och att det sker nu. Vi menar också att det är bra att man i direktiven påpekar att många missbrukare efter en tids behandling går igenom en kris. Den första motivationen har försvunnit, behandlingen har blivit rutin och missbrukets positiva inslag framstår åter allt starkare för missbrukaren. Så ser tyvärr alltför ofta verkligheten ut för många av våra missbrukare, hur fina

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

behandlingsplaner som än föreligger. Det är inte brist på behandlingsplan eller brist på insikt som föreligger, utan det är helt enkelt oförmågan att stå emot tvånget att återuppta missbruket som är det stora problemet.

Vi menar också att det är bra att man i direktiven erinrar om att man inom missbruksvården – och då kanske särskilt narkomanvården för vuxna – alltmer har börjat betona värdet av att ställa krav på missbrukaren, att han för att erhålla vård skall förbinda sig att följa uppsatta regler, underkasta sig medicinska kontroller osv. Men man kan enligt vår uppfattning inte lägga fram förslag om en ny lagstiftning om tvångsvård för missbrukare utan att samtidigt behålla och för narkomanerna införa möjligheten till det mildare tvång som kontraktsvård innebär.

Nu har ju lagrådets yttrande kommit, och det är utomordentligt kritiskt på många punkter. Lagrådet undrar bl. a. av vilken psykiatrisk vård den inte psykiiskt sjuke missbrukaren skall vara i trängande behov. Om patienten inte är psykiiskt sjuk, säger lagrådet, får man utgå ifrån att något mera långvarigt behov av psykiatrisk vård inte förefinns. Han kan därför tänkas bli utskriven mycket snart, kanske redan några dagar efter intagningen.

Lagrådet efterlyser också vad som avses med begreppet avgiftning. Om det bara gäller att avlägsna giftet ur kroppen, kan man ju hävda att avgiftningen är klar efter bara några timmar. Då finns det inte längre någon juridiskt hållbar grund för att hålla kvar missbrukaren på sjukhuset, påpekar lagrådet. Om det inte räcker med intagningsgrunderna för att hålla kvar missbrukaren mot hans vilja, måste det finnas andra kvarhållningsregler, påpekar lagrådet med rätta. Naturligtvis måste man i de här de mest allvarliga av alla allvarliga situationer se till att vårdtiden blir tillräckligt lång för att motivation för fortsatt frivillig behandling skall kunna uppnås.

Lagrådet menar också att det sannolikt vore bättre med en särskild lag för tvångsvård av missbrukare, därför att regler om personer som tillhör en annan vårdkategori låter sig inte utan vidare infogas i en lag som är uppbyggd med tanke på psykiiskt sjuka.

Lagrådets kritik, herr talman, är sådan att det förefaller mycket svårt att vidta de ändringar som bör vidtas, göra de exemplifieringar som lagrådet efterlyser osv., på den mycket korta tid som står till förfogande, innan man avser lägga fram propositionen. Det föreliggande förslaget stöter också på ett växande motstånd på allt fler håll: på klient-, sjukvårds- och socialvårdshåll. Jag vill därför, herr talman, passa på tillfället att än en gång vädja till socialministern och till biträdande socialministern – för det är väl ändå till hennes ansvarsområde som den psykiatriska vården torde höra – att allvarligt överväga tanken på en särskild lag för vuxna missbrukare, som tar hänsyn till både medicinska och sociala vård- och rehabiliteringsbehov och där länsrätten är den naturliga beslutsinstansen. Tiden borde nu vara inne att acceptera att missbruksvård förutsätter insatser inom olika vårdområden, där varje vårdområde måste ta sitt ansvar av omtanke om just missbrukaren. Det är ändå hans bästa som hela tiden måste stå i centrum för debatten. Vi menar att om utredningsarbetet sätts i gång nu, samordnat med den arbetande utredningen om kontraktsvården, borde ett förslag kunna föreligga innan den

Tisdagen den
3 april 1979

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

nya socialtjänstlagen avses träda i kraft 1981 – ett förslag där både vårdsynpunkter och rättssäkerhetssynpunkter borde kunna tillgodoses.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! När regeringen lade fram lagrådsremissen i höstas uttryckte jag vår vilja att nå ett så brett samförstånd som möjligt om lagstiftningen om vård utan samtycke, i första hand här i riksdagen men naturligtvis också utanför riksdagen. Det är fortfarande min önskan att vi skall nå detta mål. Jag måste emellertid medge att den diskussion som har förts visar att det inte är lätt att tillfredsställa de olika meningsriktningarna i debatten. Jag är glad över vad Anita Gradin sade om innehållet i lagrådsremissen, men jag tror inte att jag gör samförståndssträvandena någon tjänst genom att nu ta upp en debatt med Ingegerd Troedsson och bemöta den kritik som hon riktar mot det förslag som vi lade fram i höstas.

Vi skall nu självfallet studera lagrådets yttrande, men jag är inte beredd att diskutera den saken i dag. Jag tror som sagt inte att det gagnar försöken att nå ett brett samförstånd att göra det. Dessutom handlar den fråga som är ställd om utredningen om kontraktsvård. Den utredningen hade Ingegerd Troedsson ingenting att invända emot. Jag hoppas därför att hon ursäktar att jag inte ytterligare går in på hennes anförande.

Anita Gradin undrade om den utredning som vi nu har tillsatt innebär något försök att bakvägen införa nykterhetsvårdslagen – och då i första hand den typ av vård som möjliggörs enligt 58 §. Jag tror att den som läser direktiven uppmärksammat finner att de inte ger uttryck för någon särskilt het uppslutning bakom 58 § nykterhetsvårdslagen och den vård som den har möjliggjort. Det är inte heller det utredningsdirektiven handlar om. Det man har pekat på när det gäller 58 § är att den frivillighet som kontraktet skulle innebära i viss mån är skenbar, eftersom missbrukaren har haft hotet om tvångsintagning hängande över sig. Så skulle inte vara fallet med den kontraktsvård som det kunde bli fråga om, ifall riksdagen beslutar om en lagstiftning med det innehåll som regeringens lagrådsremiss har. Då blir det fråga om ett kontrakt som man ingår frivilligt utan något hot hängande över sig – alltså en helt annan situation.

Det är klart att man inte skall ägna sig åt att försöka förverkliga några illa genomtänkta hugskott. Det är därför vi har tänkt oss en utredning av frågan. Dess resultat skall naturligtvis remissbehandlas och sedan behandlas av riksdagen. Jag är givetvis angelägen om samlörstånd även i det sammanhanget.

Varför är det då så bråttom? frågar Anita Gradin. Jag konstaterar att vi är överens om att kontraktsvården skall utredas. Frågan är bara: Skall den utredas snabbt eller mer långsiktigt?

Jag kan tillägga att även kommittén för socialvårdens målfrågor – vars uppvakning Anita Gradin nämnde – i sin skrivelse framhöll att man var överens om att frågan skall utredas. Det hade man ingenting att invända emot, men man ville inte att frågan skulle utredas lika snabbt som vi vill.

Vi får se vad den här utredningen kan ge. Det vet vi inte. Jag hoppas

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

naturligtvis att den skall kunna tillföra missbruksvården ett effektivt instrument, men går inte det är det självklart att frågan får tas upp igen, i nästa utredning.

Men varför är jag då så angelägen om att vi försöker göra detta snabbt? Svaret kan bli enkelt. Det står redan i det jag tidigare sagt: Missbrukssituationen är ytterst allvarlig.

Låt mig ge en enda illustration. Det kom i går in en skrivelse till socialstyrelsen från rättsläkarstationen i Stockholm. Man har kommit fram till att det under 1978 i det här rättsläkardistriktet, som omfattar Stockholm, Sörmland och Gotlands län, var 60 personer – huvudsakligen ungdomar – som hade dött av överdos av narkotika eller av andra med narkotikamissbruket förknippade skador. De allra flesta av dessa 60 var under 40 år. 1975 hade man 25 dödsfall, alltså mer än en fördubbling på fyra år. Jag skall gärna erkänna att det kan finnas felkällor. Det är möjligt att dödsfallen var fler 1975, fastän man inte var lika energisk när det gällde att undersöka dem då. Men det gör egentligen inte saken bättre! Det är en alarmerande situation, och jag har svårt att stå till svars för att vänta med att försöka få fram en metod och en lagstiftning anpassad till den, som kan vara ett verksamt medel för vissa missbrukare.

Vi vet att man inom missbruksvården och kanske framför allt inom narkomanvården har börjat arbeta med olika typer av kontrakt. Men dessa är rätt svåra att hantera, och det är därför angeläget att de får belysas i en utredning och att det övervägs om en lagstiftning kan stötta upp dessa kontrakt.

Redan 1973, när socialstyrelsen redovisade boken *Behandling av narkotikamissbrukare*, angav man kontraktsvård som en möjlighet. Det har inte hänt så mycket sedan 1973 på detta område; det har nu gått sex år. Jag tycker inte att man kan säga att vi forcerar, om vi försöker få fram denna metod. Går det inte, så går det inte, men då har vi ändå gjort ett försök.

Det är svårt att förstå kritik för att man vill utreda en fråga. Detta kommer självfallet att ske i kontakt med alla möjliga intressenter på området. För att utredningen skall kunna genomföras snabbt, skall den göras av en enmansutredare, men denne har ett antal sakkunniga till hjälp, och olika typer av expertis och erfarenheter är representerade bland dem som skall bistå utredaren i hans arbete. Utredningen skall självfallet arbeta i kontakt med dem som har kunskaper på området. Resultatet av utredningen skall sedan remissbehandlas på vanligt sätt.

Jag upprepar att vi, om det inte går att komma fram på denna väg, får notera det och gripa oss an frågan på nytt. Jag tycker dock att det vore fel att inte göra försöket nu. Jag vill än en gång understryka att jag är angelägen om samförstånd också när det gäller behandlingen av denna utrednings arbete.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Låt mig först ta upp det senaste som socialministern sade. Missbruket är mycket allvarligt, och vi är också alla överens om att vi skall

Tisdagen den
3 april 1979

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

försöka finna lösningar på den problematiken. Vi är också överens om att det behövs tvång i akuta lägen. Men detta spörsmål löser man inte med hugskott utan genom att satsa rejäla resurser på att göra insatser för de människor som råkar illa ut.

Jag upplever det också som underligt att man i propositionen om kommunernas ekonomiska situation glatt föreslår avskaffande av bidragen till vårdcentralerna. Det tycker jag är att sabotera denna verksamhet. Vi vet alla att den är lågt prioriterad. Att i den allvarliga situation som nu föreligger ta bort de specialdestinerade bidragen tror jag inte bidrar till att främja vårdcentralernas arbete.

Vad sedan gäller den andra problematiken finns det framför allt bland socialarbetarna en oro för att utredningen om kontraktsvård kommer att leda till att vi bakvägen får en ny nykterhetsvårdslag. I direktiven står det nämligen att det skall utarbetas en lagstiftning på detta område, och det är främmande för socialarbetarkåren, som i sitt sociala arbete följer en metodik baserad på överenskommelser. Jag har hört många vittna om att detta är ett vettigt inslag, men man har inte skrikit efter lagstiftning på området utan tycker att det fungerar bättre utan en sådan i den situation som råder. Man kom också mycket tidigt underfund med att 58 § nykterhetsvårdslagen är passerad och inte användbar.

Jag förstår mot den bakgrunden inte varför det nu är en sådan brådska i denna fråga. Man kan mycket väl se över detta i ett senare sammanhang. I remissbehandlingen av tvångsåtgärderna har vi sagt att forskning på området och uppföljning av åtgärderna skall ske för att utröna vad som slagit väl ut och vad som gått mindre bra på detta område. Det är därför bättre att man får ta upp detta i sitt större sammanhang – och framför allt, Gabriel Romanus, i ett sammanhang med ett parlamentariskt inslag.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag konstaterar att Anita Gradin och jag är överens om det mesta. Jag har egentligen svårt att förstå varför det skall behöva bli en sådan strid om det enkla faktum att regeringen tillsätter en utredning för att se på detta begränsade område. Vi är överens om att missbruksläget är allvarligt och att man måste pröva alla vägar för att få en förbättring till stånd.

Inga hugskott, tack, säger Anita Gradin. Men det här är inget hugskott. Som jag nämnde finns förslaget med redan i socialstyrelsens redovisning 1973 som en möjlighet man diskuterade. Och folkpartiet har haft det i sitt program. Senast antogs det vid landsmötet i höstas. Och vi har inte stuckit under stol med det på något sätt. Det kan inte komma som någon överraskning att vi också vill att denna tanke skall utredas.

Anita Gradin säger själv nu att detta med överenskommelser är ett vettigt inslag i vården. Men det är ju precis det som utredningen skall syssla med. Den skall också undersöka om det behövs någon lagstiftning för att stötta upp sådana överenskommelser. Det är ju ändå så i dag att om man träffar en överenskommelse med t. ex. en narkoman och han sedan efter tre månader eller så är fysiskt upprustad och känner sig i bättre skick och längtan efter

*Om skälen för
tillsättning av en
utredning om kon-
traktsvård*

knark kommer tillbaka – då har man ingen möjlighet att hålla honom kvar med hjälp av något avtal. Då är frågan: Bör man ha det, och hur skall den möjligheten i så fall utformas? Han kan genom tidigare erfarenhet känna till att det kommer en tid då han vill ge sig av och säga: Hjälpt mig och håll mig kvar då. Men när den tidpunkten väl kommer kan man inte göra det med dagens situation. Då gäller det: Skall vi ha en sådan möjlighet, då måste vi naturligtvis ha en lagstiftning. Ett vårdkollektiv kan inte självt ta sig en sådan rätt, utan rättssäkerheten fordrar att det finns ett lagligt stöd för det.

Direktiven är mycket öppna skrivna. De talar om att utredaren skall "dra upp riktlinjerna för hur en missbruksvård med inslag av kontrakt skulle kunna utformas" och "särskilt beakta rättssäkerhetsaspekterna". Sedan sägs det: "Skulle utredaren finna att en kontraktsvård bör innesluta möjligheter till tvångsåtgärder, bör utredaren lämna förslag till behövlig lagreglering." Det är alltså mycket öppet skrivet. Det sägs också att "eventuella åtgärder" skall kunna "genomföras samtidigt som den nya socialtjänstlagstiftningen träder i kraft".

Jag understryker det än en gång: Det här är inte för att få strid, utan för att få fram ytterligare underlag för att se om det finns en metod till som kan användas i vården. Tyvärr vet vi alla, att de metoder som används i dag inom missbruksvården inte är så framgångsrika att vi kan slå oss till ro med dem. Det är detta som denna utredning är uttryck för. Och jag kan fortfarande inte förstå: Om man delar vår bedömning av allvaret i läget – vad är det då som är så hemskt med att tillsätta en utredning och få fram ytterligare fakta? Självfallet kommer det att finnas möjligheter för alla intressenter att ge sina synpunkter på utredningen, att yttra sig över den och att sedan också påverka en riksdagsbehandling, om det blir aktuellt.

När det gäller bidragen till kommunerna vill jag inte gå in på den diskussionen nu. Det är inte det interpellationen har tagit upp. Jag vill bara understryka att det inte är fråga om att ta ifrån kommunerna några resurser, utan att i samförstånd med kommunernas företrädare, Kommunförbundet, ge statsbidrag på annat sätt. Man kan diskutera om det är bra eller inte, men det är inte fråga om att ta ifrån kommunerna några resurser utan om att tillföra kommunerna avsevärda resurser genom den aktuella propositionen.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag noterar att socialministern nu stryker under att direktiven är öppna skrivna. Jag tolkar detta så att det tydligen inte är hans främsta ambition att till varje pris på det här området ha en lagstiftning som skall kompletteras i anslutning till den nya socialtjänstlagen.

Detta kommer säkert att uppskattas av många, framför allt av socialarbetarna, som kanske tyckt att detta med civil commitment och hela diskussionen omkring detta har fått inslag av modeord. Man vill hellre utveckla den metodik som man har vana vid att använda i sitt sociala arbete – man vill där arbeta med överenskommelser och att ha detta som metodik. Då upplever man saken så att man inte behöver en lagstiftning speciellt för detta.

Sedan, Gabriel Romanus, tycker jag faktiskt att det är en väsentlig skillnad mellan en enmansutredning och en parlamentarisk utredning. Jag kan förstå brådskan, men som politiker tycker jag att när det handlar om så här allvarliga frågor, med svåra avvägningar mellan tvång och skyldighet på området, bör det vara parlamentariker som tillsammans löser problematiken.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag vill bara notera att med Anita Gradins senaste inlägg kommer vi varandra ytterligare något närmare i våra ståndpunkter, i och med att Anita Gradin nu säger att hon kan förstå brådskan. Det är bra.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1978/79:141 till skatteutskottet

1978/79:164 till civilutskottet

1978/79:166 till trafikutskottet

1978/79:178 till socialutskottet

1978/79:188 till konstitutionsutskottet

1978/79:191 till civilutskottet

1978/79:195 till konstitutionsutskottet

§ 13 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2436 och 2437 till arbetsmarknadsutskottet

§ 14 Föredrogs men bordlades åter

Civilutskottets betänkande 1978/79:28

§ 15 Förlängd motionstid

THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag hemställer att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner med anledning av propositionen 1978/79:112 om regionalpolitik måtte utsträckas till torsdagen den 19 april.

Denna hemställan bifölls.

§ 16 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle de två gånger bordlagda ärendena uppföras i följande ordning:

skatteutskottets betänkande nr 43

kulturutskottets betänkande nr 24

försvarsutskottets betänkande nr 19–21

konstitutionsutskottets betänkande nr 25
näringsutskottets betänkanden nr 30 och 32
civilutskottets betänkande nr 28
skatteutskottets betänkanden nr 40–42
utrikesutskottets betänkande nr 26
utbildningsutskottets betänkanden nr 25, 27 och 28
trafikutskottets betänkanden nr 11, 15 och 19
jordbruksutskottets betänkanden nr 20 och 21
näringsutskottets betänkande nr 33

§ 17 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1978/79:109 om ändring i datalagen (1973:289)
1978/79:117 om bemanning av fartyg, m. m.
1978/79:159 om förslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag
inom skolan, m. m.
1978/79:163 med förslag till lag om skötsel av jordbruksmark
1978/79:180 om läroplan för grundskolan m. m.
1978/79:183 om ändring i arrendelagstiftningen

§ 18 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:2438 av *Georg Danell m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:94 om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601), m. m.
1978/79:2439 av *Sten Svensson och Karl Leuchovius*
med anledning av propositionen 1978/79:112 om regionalpolitik

§ 19 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:28 med anledning av i propositionen 1978/79:100 framlagda förslag
om vissa anslag för budgetåret 1979/80 under huvudtiteln Riksdagen och
dess verk m. m. jämte motioner

Finansutskottets betänkanden

1978/79:25 med anledning av riksdagens revisorers verksamhetsberättelse
för år 1978
1978/79:26 angående riksdagens revisorers organisation och verksamhets-
former samt anslag för budgetåret 1979/80 till riksdagens revisorer och
deras kansli
1978/79:27 med anledning av motioner om lönsparandet m. m.
1978/79:28 med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag 1978/79:8
till ny bolagsordning för AB Tumba bruk

Justitieutskottets betänkanden

1978/79:28 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag

Nr 119

Tisdagen den
3 april 1979

till polisväsendet jämte motioner
1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag
till åklagarväsendet jämte motioner

*Meddelande om
frågor*

Lagutskottets betänkande
1978/79:17 med anledning av en motion om stöd från allmänna arvsfonden
till idrottsföreningars ungdomsverksamhet

Kulturutskottets betänkanden
1978/79:25 med anledning av motion om de barndomsdövas behov av
videogram
1978/79:26 med anledning av motioner om kulturarbetarnas ställning

Civilutskottets betänkanden
1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller vissa
anslag till bostadsbyggande m. m. jämte motioner
1978/79:27 med anledning av motion om tomträttsutredningens uppgifter
och bostadssaneringslagen

Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 april

1978/79:473 av *Ulla Tillander* (c) till kommunministern om beredskap för en
katastrofsituation vid Barsebäck:

Räckvidden av en katastrofsituation vid kärnkraftverket i Barsebäck har
bedömts alltför snävt. De planerade åtgärder som hittills vidtagits har enligt
uppgift rört bebyggelsen inom ett område som omfattar en sektor med fem
kilometers radie.

Det är uppenbart att en sådan begränsning av riskområdet är helt
godtycklig. En planering för en katastrofsituation omfattande stora kommu-
ner, bl. a. Malmö, vilken hittills saknats – ett förhållande som återspeglar
riskbedömningen – borde nu snabbt komma till stånd efter alarmet från den
väckarklocka som händelserna i USA utgör.

Med hänvisning till det anförda vill jag till statsrådet ställa följande
fråga:

Ämnar statsrådet ta initiativ för att påskynda upprättandet av en evaku-
eringsplan som berör bl. a. Malmö–Lund–Landskrona och mellanliggande
orter samt en effektiv information om de åtgärder som kommer att vidtas i
händelse av en katastrofsituation vid Barsebäck?

1978/79:474 av *Rune Johansson* i Åmål (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Förenade Well AB i Billingsfors:

På vilket sätt avser arbetsmarknadsministern trygga sysselsättningen vid Förenade Well AB i Billingsfors?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 16.49.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 119

Tisdagen den
3 april 1979

*Meddelande om
frågor*